

- 4 γόμενο στήν ὀρνιθοῦ τοῦ ἑξαδέλφου μου σινιὸρ κων-
 5 σταντάκη μπάο διὰ ριάλια ενενη(ν)τα ἦτο(ι)
 6 ριάλια 90: ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔλαβα ἐγὼ ἀπάνω
 7 στὸ χρέος μου τὰ μισὰ ριάλια σαρανταπέν-
 8 τε ἦτο(ι) φ. 45: καὶ διὰ τὸ βέβαιον τῆς ἀληθείας
 9 ἔγραψα τὴν παρὼν πούληση ἰδιοχείρως μου
 10 εἰς ἀσφάλειαν
 11 1769 δεκεμβρίου: 15:
 12 ἀποσιτόλης μπάος ἔγραψα καὶ βεβαιῶ ὡς ἄνωθεν

Verso

- 2^a X. 1 πούληση τοῦ
 2 ἀμπελιοῦ τοῦ μαρ-
 3 γαριτιοῦ διὰ ρεάλ

6

Πώλησις ἀγροῦ μετὰ θημωνιάς καὶ οἰκίας

Χάρτης δίφυλλος
 0,210 × 0,144

1773 Ἰανουαρίου 18
 Σίφνος

Ἡ Ἀνούσα τῆς Σπήλιαινας ὁμοῦ μετὰ τοῦ συζύγου της Γεώργη Γιαννουλάκη, πωλοῦν καὶ παραδίδουν εἰς τὸν Κωνσταντάκη Μπάον, ἓνα ἀγρὸν μετὰ θημωνιάς καὶ οἰκίας, κείμενον εἰς θέσιν «εἰς στήν ἄσπρη μάντρα» (στίχ. 16-17), ἀντὶ τιμήματος 100 ρεαλίων.

Ζήτημα εἶναι ἂν τὸ ἔγγραφον εἶναι δημόσιον ἢ ἰδιωτικόν. Διότι ὁ Ἰωάννης Μάτζας, ὁ γράψας (στίχ. 19-21), ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν γραφέα (στίχ. 2) καὶ κατὰ τὴν διατύπωσιν αὐτοῦ κάμνει ἀρχὴν διὰ τῆς φράσεως: *τὴν σήμερον ἐνεφανίστην εἰς ἐμένα τὸν γραφέα...* (στίχ. 1-2), ὡς οἱ συμβολαιογράφοι. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ἀγάγη εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ γραφεῖς εἴτε ἦσαν αὐτοὶ συμβολαιογράφοι, εἴτε ἐξετέλουν χρέη αὐτῶν καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς των. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνισχύσῃ ἴσως τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ αὐτὸς Ἰ. Μάτζας εἰς ἔγγραφον τοῦ ἀρχείου Γρυπάρη (60) ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν: *προβλέπτην τῆς καντζιλαρίας*. Καὶ ἐνῶ δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἦτο οὗτος τοιοῦτος κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ παρόντος ἔγγραφου, ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦ ἀρχείου Γρυπάρη εἶναι ἀχρονολόγητον, πάντως ὁμως, ὡς εἰκάζω, μεταγενέστερον τοῦ παρόντος (ἔτος 1773. Βλέπε καὶ 60), μάχεται κατὰ τοῦ συμπεράσματος· διότι δυνατόν ὁ Μάτζας νὰ κατέστη βραδύτερον *προβλέπτης* καὶ διὰ τοῦτο μνημονεύει εἰδικῶς τὴν ιδιότητά του αὐτήν, ἐνῶ παλαιότερον δὲν ἠδύνατο νὰ



πράξει τοῦτο, ὥς μὴ ὦν προβλέπτῃς. Ἐπὶ πλεόν τὸ μεταγενέστερον αὐτὸ ἔγγραφον Γρουπάρη, ἄρχεται διὰ τῆς φράσεως: ἐνεφανίστη εἰς τὸ ὀφίκιον τῆς Καντζιλαρίας... ἐνῶ εἰς τὸ προκείμενον δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλ' ἀπλῶς λέγεται ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι: ἐναφανίστην εἰς ἐμένα τὸν γραφέαν.... Τὴν πρώτην ἄποψιν μάχεται ἐπίσης ἡ σκέψις ὅτι ὁ Ἰ. Μάτζας, ἐθίζων ἑαυτὸν εἰς τὰ μέλλοντα καθήκοντα, διετύπωνε, καλούμενος ὅπως χρησιμεύσει ὡς γραφεύς, τὰ ἔγγραφα συμφώνως μὲ τὸν τύπον τὸν χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν καντζιλιέρηδων, οὕτω δὲ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐχρησιμοποίησεν ὡς πρότυπον ἄλλο ἔγγραφον συμβολαιογραφικὸν καί, τέλος, ὅτι, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ ἔγγραφα 5, 7, 8, 11, ἀκίνητα ἠδύναντο νὰ πωληθοῦν καὶ μεταβιβασθοῦν καὶ δι' ἰδιωτικοῦ ἔγγράφου. Ὑπὲρ οὐδετέρας τῶν ἀπόψεων θὰ ἤθελον νὰ ταχθῶ, διότι, ἐφ' ὅσον τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα εἶναι ὀλίγα καὶ κώδικα σίφνιον δὲν εἶδον μέχρι τοῦδε, ἡ διατύπωσις ὁριστικῆς γνώμης θὰ ἦτο πρόωρος καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἐπὶ τούτου πᾶσα ἐπιφύλαξις.

Ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως πρέπει νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ ἐπὶ τῶν ἑξῆς ρητρῶν, ἀπαντῶσων συνήθως εἰς τὰ πωλητήρια ἔγγραφα. α) Ἡ ρήτρα: *πουλοῦν καὶ παραδίδουν καὶ αἰωνίως ἀλλοτριώνουν* (στίχ. 5-6). β) Ἡ συμπληροῦσα ταύτην ρήτρα: *καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νᾶναι καὶ νὰ ὀνομάζεται τὸ αὐ(τ)ὸ χωράφι τοῦ σιὸρ μπάον, προνκίσι, χαρίσι τινὰς νὰ μὴν ἡμπορεῖ νὰ τὸν διασεῖσῃ ὡς πρᾶμα ἐδικό του καὶ καλὰ ἀγορασμένο* (στίχ. 9-13). Εἰς ἄλλα μάλιστα πωλητήρια ἀμφοτέραι αἱ ρήτραι εἶναι ἐκτενέστερον διατετυπωμέναι, ὡς π.χ. εἰς τὸ 7 (τοῦ ἔτους 1814), ὅπερ αὐτοαποκαλεῖται *γράμμα ἀπεμπωλητικὸν* (στίχ. 1) καὶ εἰς τὸ 8 (ἔτους 1814) ἐν ᾧ λέγεται (στίχ. 7-12): *λαβὼν εἰς χεῖρας τὰ εἰρημένα πεντακόσια γρόσια τὸ καλυτζάκι ἀποξενοῦται τοῦ ὀσπητίου της καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλει εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα τοῦ κλπ. Φράσεις ὡς αἱ γράμμα ἀπεμπωλητικὸν καὶ τὸ Καλυτζάκι ἀποξενοῦται, ὑπενθυμίζουν τὴν διατύπωσιν τῶν συγγραφῶν ἀποστασίον (τῶν πωλητηρίων) τῶν ἐλληνοαιγυπτιακῶν παπύρων (F. PREISIGKE, *Sammelbuch der griechischen Urkunden aus Aegypten I*, Strassburg 1915, 5231 = P. M. MEYER, *Juristische Papyri*, Berlin 1920, 28). Ἐκ τούτου οὐδέν, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, θέλω νὰ συναγάγω συμπέρασμα ὡς πρὸς ἄμεσον ἢ ὄχι καταγωγὴν τοῦ τυπικοῦ τῶν παρόντων ἔγγράφων ἐξ ἐκείνων, ἣτις θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιχειρηθῇ μὲ βάσιν τὴν ἐμπεριστατωμένην μελέτην τοῦ A. EHRHARDT ἐν Zeits. Sav-Stif. R. A. 51, 1931, σελ. 126 ἑπ. Ἐκτενέστερον ἐπὶ τοῦ θέματος βλέπε 7. Ὅφειλω ὅμως νὰ σημειώσω, εἰς ὅσα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τελευταίου τούτου ἀναπτύσσω εἰς τὸ ἐν λόγῳ λῆμμα ὅτι ρήτρα ὡς ἡ ὑπὸ β' ἀπαντᾷ καὶ εἰς πωλητήριον ἔγγραφον ἐκ Ραβέννης τοῦ ἔτους 540 μ.Χ. δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ G. MARINI, *I papiri diplomatici*, Roma 1805, ἀριθ. CXV σελ. 175 στίχ. 9 ἑπ.: *ipsum haeredes successoresve ejus eumve ad quem ea res erit de qua agitur p.p. habere tenere possidere uti frui usumque capire donare vendere commutare more quo volverit in perpetuo vindicare richte liceat comparatori heredibusque ejus.....**

Ἄλλο γεγονός, ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς, εἶναι ὅτι ὡς πωληταὶ ἐμφανίζονται ἡ ἀνοῦσα τῆς σπήλαινας ὁμοῦ καὶ ὁ σύζυγος γεώργης. Ὅτι δηλ. πωληταὶ εἶναι ἀμφοτέροι οἱ σύζυγοι. Συνδυαζόμενον τοῦτο πρὸς ὅσα ἐν 27 ἐκθέτω, νομίζω ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ κοινοκτῆτου πράγματος τῶν συζύγων, τὸ ὅποιον δι' αὐτὸ εἶναι ὑποχρεωμένοι ὥπως τὸ πωλήσουν ἀπὸ κοινοῦ. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ τοῦτο μίαν ἐπὶ πλεόν ἀπόδειξιν, περὶ τοῦ ὅτι ἐν Σίφνῳ ἴσχυεν ὁ θεσμὸς τῆς συζυγικῆς κοινοκτημοσύνης. Τοῦτο, καίτοι δὲν μοὶ διαφεύγει ὅτι ἐκ τῶν πωλητῶν μνημονεύεται ἡ σύζυγος πρώτη κατὰ σειρὰν καὶ ἔπεται ὁ σύζυγος (στίχ. 3-4). Ἄν δὲ αὐτὸ συμβαίνει ἐκ νομικῆς τινος ἀνάγκης ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ.

Ἡ Ἀνοῦσα προσδιορίζεται μὲ τὸ μητρωνυμικόν της, δηλ. τῆς Σπήλαινας (στίχ. 3 καὶ Verso στίχ. 4-5). Ἦτο ἄρα γε νόθος; Βλέπε 4.

Θημωνιά = «μικροὶ ἐκ ξηρολιθιᾶς οἰκίσκοι, διηρημένοι εἰς τρεῖς διακεκριμένους χώρους»: Π. ΖΕΡΛΕΝΤΗ, *Μαντροκάθισμα, βουδομάντρες, θημωνιά, μιᾷτο* (ἐκ τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου τῶν Συρίων), Ἑρμούπολις 1923 σελ. 3 ἐπ. Ἀ. ΔΡΑΚΑΚΗ, *Ἡ Σῦρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, τόμ. Α' Ἑρμούπολις 1948 σελ. 114.

Τὸ τίμημα ὁρίζεται εἰς ρεάλια. Ριάλι δὲ καὶ ρεάλι εἶναι νόμισμα ἰσπανικὸν ἴσον πρὸς τὸ $\frac{1}{8}$ τοῦ ἰσπανικοῦ ταλλήρου: ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, *Ἐγγραφα ἰδιωτικὰ ἐκ Δ. Μάνης τῶν ἐτῶν 1547-1830*, Ἀθῆναι 1950 (= Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τεύχος 3, 1950), σελ. 109 ὑπὸ XXIV, 13. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ πρὸς τὸν Σπ. Λάμπρον ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι 2, 1905, σελ. 406 σημ. 1, *pezza da otto reali* — μνημονευομένην εἰς τὸ ὑπόμνημα τῶν Μανιατῶν τοῦ ἔτους 1670 τὸ ὑποβληθὲν παρ' αὐτῶν εἰς τὸν Φερδινάνδον καὶ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ, αὐτόθι σελ. 402 ἐπ. — εἶναι τὸ ἰσπανικὸν ἀργυροῦν νόμισμα (τάλληρον) Φιλίππου τοῦ Δ' (1621-1665) τὸ ὑπὸ μὲν τῶν Γάλλων καλούμενον *Real de 8* ἢ *Piastre vieille de Mexique*, γερμανιστὶ δὲ *Piaster zu 8 Realen*. Ταῦτα καλοῦνται κοινῶς *ριάλια* ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀνακαλύπτονται δὲ τοιαῦτα καθ' ἐκάστην ἐν Ἑλλάδι. Οὕτω καὶ ὁ Δ. ΠΑΣΧΑΛΗΣ, *Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Ἀνδρου* εἰς «Ἀρχεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν» 5, 1925, σελ. 20 σημ. 1, ὅστις ὑποστηρίζει ὅτι τὸ *ριάλι* ἔταυτίζετο πρὸς τὸ τουρκικὸν γρόσιον, ἔχον τὴν ἰδίαν περίπου πρὸς αὐτὸ ἀξίαν. Βλέπε 55, ἀποδεικνύον τὸ τελευταῖον γεγονός.

= 1773 : ἰουναρίου : 18 : σίφρος

- 1 τὴν σήμερον. ἐναφενίστην. εἰς (σ)εμένα. τὸν γρα-
- 2 φέαν. καί. εἰς τούς. κάτωθεν. ἀξιοπίστους
- 3 μαρτύρους. ἢ ἀνούσα. τῆς. (σ)πήλαινας. ὁμοῦ. καὶ
- 4 ὁ σύζυγός. γεώργης. γιανουλάκη. καί. πουλοῦν
- 5 καί. παραδίδουν. καί. αἰωνίως. ἀλλοτριώνουν. τοῦ

